

Robert Radek

"Impact of European Integration on the Law and Constitutional System in Poland", Bogusław Banaszak, Warszawa 2009 : [recenzja]

Studia Politicae Universitatis Silesiensis 7, 207-211

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogusław Banaszak: *Impact of European Integration on the Law and Constitutional System in Poland.*
Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. 2009, ss. 252.

Książka Bogusława Banaszaka to publikacja godna polecenia wszystkim zainteresowanym problematyką funkcjonowania polskiego prawa konstytucyjnego, a szerzej — całego polskiego systemu politycznego. Wiele niezwykle przydatnych informacji znajdą tu nie tylko studenci kierunków prawnych, ale również kierunków pokrewnych, takich jak politologia, stosunki międzynarodowe czy dziennikarstwo i komunikacja społeczna. W polskiej literaturze prawniczej i politologicznej niewiele jest książek w wersji anglojęzycznej traktujących o polskim prawie konstytucyjnym lub innych aspektach funkcjonowania polskiego systemu politycznego. Tymczasem coraz więcej osób studiujących w polskich ośrodkach uniwersyteckich w ramach międzynarodowej wymiany studenckiej poszukuje pozycji, które w sposób kompetentny wyjaśniłyby im zawile zagadnienia polskiego ustroju politycznego. Tym bardziej należy z nieukrywaną satysfakcją odnotować fakt ukazania się właśnie książki opisującej w języku angielskim wspomniane zagadnienia.

Bogusław Banaszak jest niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie prawa konstytucyjnego i należy do nielicznego kręgu badaczy specjalizujących się w komparatyście ustrojów państw demokratycznych. Bogaty dorobek Autora gwarantuje wysoki poziom merytoryczny opracowania i klarowność analizy. Również w analizowanej książce Czytelnik odnajdzie opisane sygnalizowane walory i z pewnością wszystkie zawile do tej pory zagadnienia funkcjonowania systemu politycznego Polski, zwłaszcza w ujęciu normatywnym, staną się dla niego czytelne i jasne.

Warto nadmienić, iż gruntowne i rzetelne przeanalizowanie zagadnień ustrojowych w języku obcym jest zadaniem niezwykle skomplikowanym, gdyż wymaga sporych umiejętności translacyjnych. Każdy, kto choć raz spró-

bował napisać lub wygłosić odczyt w języku obcym, wie, że wymaga to nie tylko wiedzy merytorycznej, ale i nieraz niezwykle skomplikowanej wiedzy z zakresu lingwistyki. Język obcy specjalistyczny bardzo często nie pokrywa się z językiem obcym potocznym i dlatego nierzadko może dochodzić do niezamierzonych pomyłek w przekładzie. Lektura książki Bogusława Banaszaka dowodzi jednak, że z problemem tym Autor uporał się znakomicie. I choć, jak sam podkreślił we wstępie, że dziękuje osobom, które pomogły mu w przekładzie niektórych części opracowania na język angielski, to i tak należą mu się słowa uznania za całość wykonanej pracy. Język jest precyzyjny i fachowy, a jednocześnie uproszczony w tych fragmentach, w których nie ma to wpływu na jakość wywodu.

W analizowanej pracy wykorzystano prostą, sprawdzoną metodę prezentacji zagadnień ustrojowych, a mianowicie opisano zagadnienia prawie zgodnie z kolejnością ich opisywania w tekście polskiej konstytucji. Niewątpliwie jest to uprawniony sposób prezentacji i nie można w gruncie rzeczy mieć do tego uwag krytycznych, jednakże można odczuwać pewien niedosyt, że nie zastosowano innego sposobu i kolejności wyjaśniania tych jakże ciekawych zagadnień ustrojowych. Można przypuszczać, dlaczego Autor na przykład nie pokusił się o problemowy sposób analizy, gdyż dzięki pewnej przekrojowości tej metody spowodowałoby to mniejszą czytelność i większą trudność w odbiorze prezentowanych treści. Tym samym wydaje się, żeabrany sposób prowadzenia analizy, choć nieporywający w swej istocie, jest najlepszym z możliwych do zastosowania w tym przypadku.

Praca podzielona została na siedem rozdziałów, w których strukturze odnotować można podrozdziały, co zdecydowanie ułatwia prezentację zagadnień i stanowi niewątpliwie ważny element porządkujący skomplikowaną materię prawnoustrojową. Dokonując syntetycznego przedstawienia kwestii, które poruszył Autor w poszczególnych rozdziałach, należy stwierdzić, że w rozdziale pierwszym zatytułowanym *Introduction* Bogusław Banaszak postarał się w najbardziej, jak tylko można sobie wyobrazić, skondensowany sposób zaprezentować Czytelnikowi podstawowe informacje statystyczne dotyczące Polski oraz krótką historię ustroju. Mimo że analiza począwszy od zarania dziejów państwa polskiego do momentu uchwalenia konstytucji w 1997 roku zajmuje zaledwie dziewięć stron (s. 4—12), to jednak pozwala zrozumieć najważniejsze problemy trapiące państwo na przestrzeni lat i przedstawić kluczowe momenty przełomowe w jego dziejach, takie jak na przykład: rozbitcie dzielnicowe w okresie średniowiecza, unie polsko-litewskie, rozwój przywilejów szlacheckich, rozbiory, uchwalenie Konstytucji 3 maja, odzyskanie niepodległości w 1918 roku, zmiany ustrojowe w okresie międzywojennym oraz sytuację w okresie powojennym wraz z krótkim opisem wydarzeń, które doprowadziły do zmiany systemowej po 1989 roku. Poza tym w rozdziale pierwszym zawarto również krótką

wzmiankę o procesie przyłączenia Polski do Unii Europejskiej i NATO. Wydaje się jednak, że opis tej problematyki zaledwie w kilkunastu zdaniach jest zbyt pobieżny, tym bardziej, że sam tytuł książki wyznacza pewną oś analizy i wydawałoby się, że zagadnienia te z racji samej istoty publikacji powinny być nieco dokładniej opisane.

Rozdział drugi zatytułowany *Principles of the Constitutional System* to wnikliwa analiza zasad ustroju konstytucyjnego. Lektura tego fragmentu książki pokazuje ogromne doświadczenie Autora, który w sposób niezwykle swobodny porusza się po tak zawiłych zagadnieniach, jak suwerenność narodu, zasady demokracji i reprezentacji, zasady demokracji bezpośredniej czy pluralizm polityczny. W tym rozdziale znaleźć można również rzeczową analizę podziału władz, zasad państwa prawa czy decentralizacji, a także wyjaśnienie zasad wolności sumienia i wyznania oraz zasad funkcjonowania polskiego systemu ekonomicznego.

W następnym rozdziale poświęconym źródłom polskiego prawa (*Sources of Polish Law*) Bogusław Banaszak wnikliwie opisuje możliwe typy źródeł prawa i nakłada je na obecnie obowiązującą w Polsce regulację. Bardzo dokładnie ukazuje zasady zamkniętego systemu źródeł prawa i ich hierarchię. W wielu fragmentach rozdziału, na przykład na stronach: 48, 50, 51, 57, 59, Autor powołuje się na konkretne artykuły polskiej konstytucji, a także przywołuje stosowne orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, co czyni wywód kompletnym i cennym źródłem informacji. Analizując teoretycznie konstytucję w systemie źródeł prawa, Autor wskazuje na jej szczególną pozycję i możliwość bezpośredniego stosowania. Tym kwestiom poświęca szczególnie dużo uwagi, co nie do końca wydaje się konieczne, zważywszy na to, że inne zagadnienia nie były tak dokładnie opisane. Jedynym mankamentem omawianego rozdziału jest fragment 4.3, w którym Autor w zasadzie jedynie wymienia nazwy poszczególnych rozdziałów polskiej konstytucji i podaje numery stosownych artykułów. Zabieg ten nie został opatrzony żadnym dłuższym komentarzem czy uwagami odnośnie do takiej właśnie systematyki, a zdanie końcowe, że polska konstytucja jest drugą po portugalskiej najbardziej rozbudowaną konstytucją w Europie, w zasadzie nie wiadomo, po co zostało umieszczone. Bardzo cenne są za to uwagi dotyczące umów międzynarodowych oraz źródeł prawa międzynarodowego. W tej części Czytelnik znajdzie nie tylko dokładnie opisane regulacje konstytucyjne (s. 57—58), ale również różne stanowiska badaczy zajmujących się tymi zagadnieniami (s. 62). Trafione są także dodatkowe wyjaśnienia poświęcone ustawom, dekretem, zarządzeniom, aktom prawa miejscowego i wewnętrznego oraz innym źródłom prawa.

Rozdział czwarty zatytułowany *Constitution Making and Legislative Procedure* pozwala zapoznać się nie tylko z procedurami tworzenia i zmiany tekstu ustawy zasadniczej, ale również wnikliwie opisuje proces legisla-

cyjny. Autor w najdrobniejszych szczegółach opisuje w nim kolejne etapy, począwszy od inicjatywy ustawodawczej poprzez procedurę trzech czytań w Sejmie, postępowanie w Senacie oraz udział prezydenta w tych działaniach ustawodawczych. Warto podkreślić, że rozdział ten został opracowany przez Bogusława Banaszaka bardzo dokładnie i można być pewnym tego, że jeżeli osoba niewtajemniczona w polską legislację go przeczyta, będzie miała jasność co do jej kształtu i obowiązujących zasad. Logiczność wywodu wraz z umieszczeniem wszystkich szczegółowych informacji są niewątpliwą zaletą tego fragmentu książki. Jako pewne *novum* można podać zamieszczenie w tym rozdziale kilku ciekawych uwag na temat działalności lobbingowej w procesie tworzenia prawa (s. 114—116), co niewątpliwie wzbogaca tę część opracowania.

W strukturze pracy kolejny, piąty, rozdział poświęcony jednostce i państwu (*Individual and State*) wydaje się zamieszczony niejako na siłę i można odnieść wrażenie, iż jest wyrwany z kontekstu. Choć niewątpliwie stanowi on ciekawą analizę praw, wolności i obowiązków obywateli wraz ze szczegółową analizą mechanizmów ich przestrzegania i obrony, to jednak nie powinien się tu znaleźć. O wiele właściwszym miejscem w książce, by go umieścić, byłby wcześniej opisywany rozdział drugi, co jednak spowodowałoby pewną nieproporcjonalność w układzie całej pracy. Niemniej jednak takie rozwiązanie byłoby bardziej naturalne i nie raziłoby tak Czytelnika.

Z kolei co do następnego rozdziału nie można mieć prawie żadnych uwag krytycznych. System organów państwowych został dobrze opisany w logicznym porządku. Najpierw władza ustawodawcza, następnie wykonawcza i wreszcie na końcu sądownicza wraz z pozostałymi instytucjami ustrojowymi — w tym kontrolnymi oraz trybunałami. Jedyne, co można odnotować na niekorzyść rozdziału szóstego, to odesłanie Czytelnika (s. 170) do rozważań zamieszczonych w rozdziale czwartym, w którym opisana została cała procedura legislacyjna. Jednak uwaga ta w zasadzie nie powinna być traktowana jako dowód na słabość opracowania, gdyż zamieszczenie tak szczegółowych rozważań w tej części książki spowodowałoby utratę klarowności wywodu i doprowadziłoby do naruszenia równowagi strukturalnej w całej pracy. Wydaje się więc, że rozwiązanie, które przyjął Autor, jest po prostu korzystniejsze dla odbioru całej pracy.

W ostatnim rozdziale, którego tytuł brzmi *Decentralization — Teritorial Local Government* Bogusław Banaszak przedstawił rudymentarne informacje na temat polskiego samorządu terytorialnego. Rozważania te poprzedzone zostały fragmentem traktującym o konstytucyjnych koncepcjach systemu samorządu terytorialnego. Przytoczono w nim odpowiednie regulacje konstytucyjne, a w omawiane zagadnienia wpleciono przykłady innych regulacji prawnych, jak chociażby występujących w ustawie o samorządzie terytorialnym (s. 234 i 236). Rozdział kończy się informacjami na temat

związków jednostek samorządu terytorialnego, a także zawiera wzmiankę o nadzorze.

W strukturze pracy nie ma natomiast zakończenia, które byłoby w moim przekonaniu dobrym sposobem podsumowania najważniejszych kwestii poruszanych w książce. Brak chociażby kilku lub kilkunastu zdań na koniec sprawia wrażenie niedokończenia rozważań i pozostawia pewien niedosyt.

W omawianej pracy dostrzegalny jest brak elementów politologicznych, które z pewnością wzbogaciłyby analizę ustrojową. Nie to jednak było zamierzeniem Autora, który w sposób niewątpliwie kompetentny opisał i wyjaśnił kluczowe zagadnienia funkcjonowania polskiego prawa konstytucyjnego. Czy jednak uczynił to zgodnie z tematem książki? Tu niestety nie uzyskamy jednoznacznej odpowiedzi. Tytuł opracowania Bogusława Banaszaka brzmiał bowiem *Wpływ integracji europejskiej na prawo i system konstytucyjny Polski*. Takie sformułowanie wskazywałoby, że w treści zawartych zostanie więcej informacji na temat oddziaływania procesu integracji europejskiej na polski system prawny. Tymczasem uważna lektura nie uprawnia jednoznacznie do takiego stwierdzenia. Co prawda, odnaleźć można fragmenty poświęcone szerzej tym problemom (s. 66—74, s. 13, s. 119 i nast.), ale odnosi się wrażenie, iż nie są one właściwie wyeksponowane i wiodące. Całość analizy opiera się głównie na dokładnym przedstawieniu zagadnień obecnie obowiązującego polskiego prawa konstytucyjnego, co oczywiście nie może być potraktowane jako mankament, ale mając na uwadze tytuł książki — wzbudza spore wątpliwości. W zasadzie kierując się wyłącznie wspomnianym tytułem, Czytelnik może być nieco rozczarowany, że nie znalazł więcej informacji na temat wpływu integracji europejskiej na polski system prawny. Można przypuszczać, że Wydawca kierował się głównie przesłankami pragmatycznymi i chcąc przyciągnąć klientów, zatwierdził tytuł niewątpliwie chwytliwy i ciekawy.

Konkludując, należy stwierdzić, że książka Bogusława Banaszaka *Impact of European Integration on the Law and Constitutional System in Poland* jest wartościowym, wnikliwym i rzetelnym oraz inspirującym do dalszych dyskusji i badań studium polskiego systemu konstytucyjnego okrzepłego po okresie transformacji ustrojowej. Dbałość z jednej strony o wszechstronność rozważań, a z drugiej strony — o ich precyzyjność nadają pracy istotne walory poznawcze i chociaż Autor nie wystrzegł się pewnych drobnych mankamentów, to mimo to opracowanie jest ważne i potrzebne. Z pewnością będzie niezwykle przydatne wszystkim studiującym w Polsce obcokrajowcom i nie tylko.

Robert Radek